

LA POBRESA I LES INSTITUCIONS ASSISTENCIALS A LA BARCELONA MEDIEVAL

L'HOSPITAL DE SANTA EULÀLIA DEL CAMP.

El progrés de Barcelona durant els segles XI i XII va ser molt remarcable. El moviment d'intercanvis comercials s'havia accelerat a causa de l'existència d'excedents agrícoles propiciats per les innovacions tècniques i la bonança climàtica i també pel treball de l'artesanat que era capaç de proveir-lo d'objectes fabricats i que va esdevenir un element molt important de l'economia urbana. La ciutat vella sofreix una transformació completa, tant en la seva arquitectura com en el seu mode de poblament. Els vells casalots són enderrocats i sorgeixen tant a la vila vella com als ravals, noves construccions més espaioses que en molts casos incorporen obradors per a les produccions artesanals i que sovint són ocupades per famílies pageses, procedents de diversos indrets de Catalunya, atretes pels avantatges que el món urbà els oferia.

També l'Església catalana en aquest període revela una gran vitalitat en la reorganització interna de les diòcesis, la consagració d'esglésies i l'erecció de noves parròquies. El triomf de les idees de la reforma gregoriana, la introducció de nous ordres religiosos i els canvis socials dins les antigues viles són elements que portaran una manera nova de viure la vida religiosa i d'entendre l'espiritualitat.

A redós de parròquies i monestirs van néixer unes associacions, fraternitats o confraries que agrupaven voluntàriament a persones sota un mateix patronatge religiós. Tenien per finalitat incrementar el culte públic al seu sant patró, l'amor i l'ajut fraternal entre

els seus membres i la pràctica d'obres de pietat i de caritat. Els confreres no pronunciaven vots ni vivien en comunitat però generalment tenien uns estatuts, un títol i un distintiu particular.

A mesura que la vida urbana es va anar agrupant corporativament, els menestrals i comerciants es van

aplegar formant gremis i confraries. El gremi i la confraria actuaven plegats. El gremi tenia cura de la reglamentació de l'ofici, el control de la qualitat del producte i la lluita contra la competència dels seus membres. La confraria tenia una capella en una parròquia o un monestir de la ciutat on celebrava amb solemnitat les festes patronals i els sufragis pels confreres difunts. Prenien part en les solemnitats públiques de caràcter religiós, especialment en les processons de Corpus i de Setmana Santa,

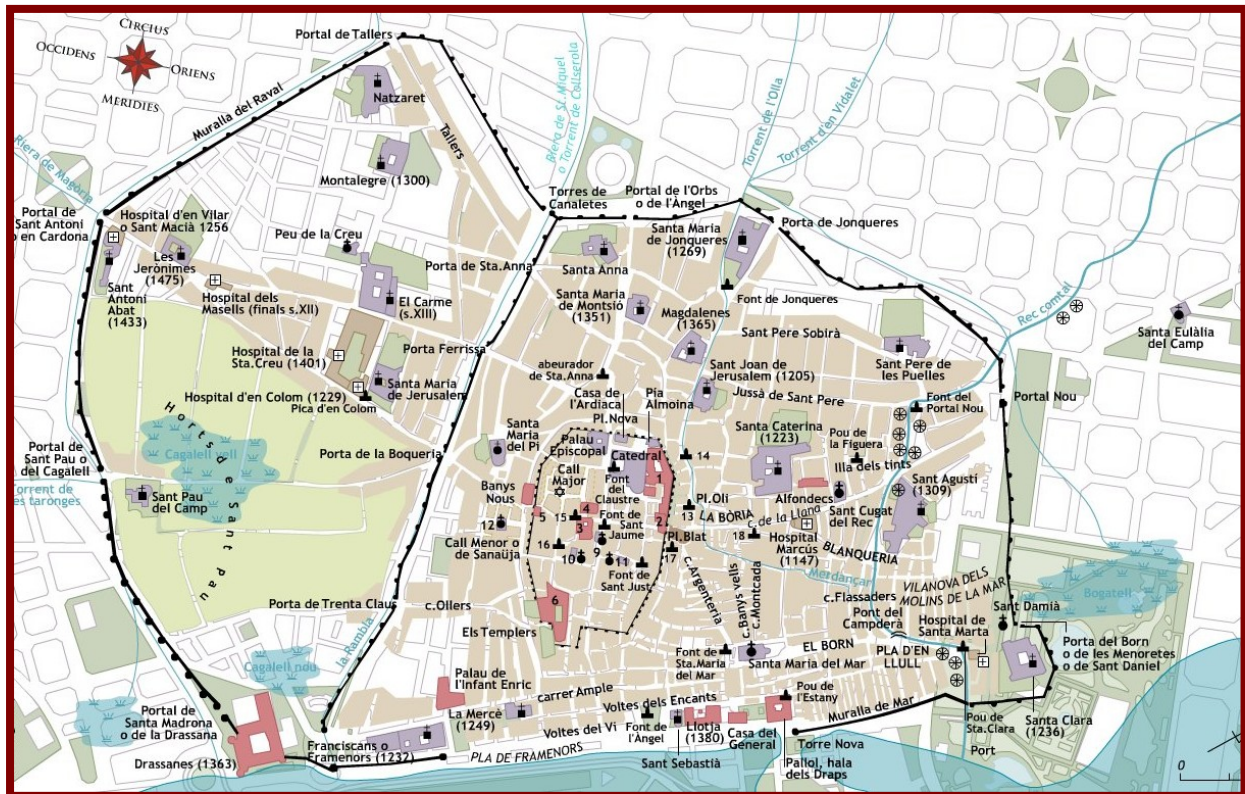

Llibre d'ordinacions d'una confraria medieval.

on participaven amb els seus passos i estendards. També acostumaven a participar en el seguici que s'organitzava a Barcelona amb motiu de l'arribada dels Reis o de personalitats importants i en ocasions havien recaptat almoines per combatre els enemics de la fe i participat en la defensa de la ciutat. El confrere, en ingressar a la confraria, aportava una quantitat econòmica mensual, que anava a una caixa almoinal, per auxiliar els confreres malalts o necessitats i les seves vídues i orfes. També es procurava facilitar un

sepulcre als difunts, si era possible en la capella patronal.

La confraria més antiga que coneixem a Catalunya és la que es va aprovar al concili de bisbes que es va celebrar al monestir de Sant Pere de la Portella l'any 1035, el qual concili va presidir sant Ermengol, bisbe d'Urgell.

Ubicació de l'Hospital de Santa Eulàlia del Camp, extramurs, prop del Portal Nou, en l'antic camí ral de França.

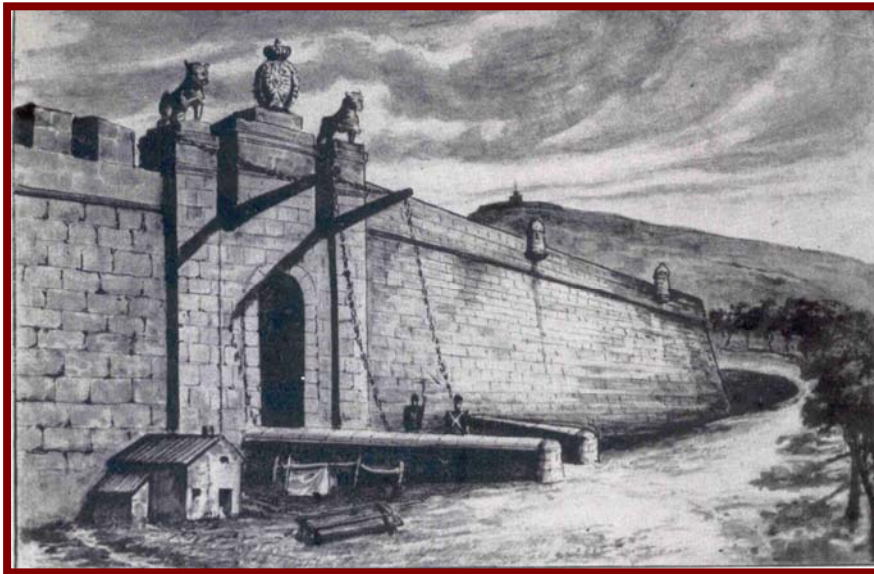
http://www.ub.edu/contrataedium/bcn_medieval/grup_recerca4_web.swf

A Barcelona el bisbe Guillem de Torroja l'any 1155 va fundar un monestir de canonges regulars agustinians prop del Portal Nou, a l'actual passeig de Lluís Companys, on segons tradició el bisbe Quirze, al segle VII, hauria aixecat una esglésiola que va ser destruïda per la invasió sarraïna. El monestir va ser conegut amb el nom de Santa Eulàlia del Camp.

Poc després, s'hi va establir una confraria, però segons la documentació que s'ha conservat, no es va

tractar d'altre cosa que la seva restauració, perquè el bisbe sant Oleguer l'havia constituït i confirmat abans del 1137. Va començar sent una confraria formada per a infants, a la qual després es van incorporar tota mena de persones, incloent-hi el comte Ramon Berenguer IV i el rei Alfons I, qui va confiar el servei de la seva capella reial als canonges de Santa Eulàlia.

El Portal Nou. Sortida de les muralles de la ciutat de Barcelona pel camí que conduïa a l'Hospital de Santa Eulàlia del Camp. (Dibuix de J. Mosteyrin)

L'època d'esplendor de la casa de Santa Eulàlia va ser la segona meitat del segle XII tot i que a començaments del XIII va iniciar una època de decadència. La confraria , però, posseïa béns, i dos dels seus confreres, Berenguer de Canet i un sabater anomenat Egidi, van procurar que la confraria canalitzés la seva obra caritativa vers un hospital per a pobres. Amb aquest objecte l'any 1210 van comprar una finca situada davant mateix de la porta del monestir. Sobre aquesta finca el prior del monestir tenia uns drets de senyoria i delme, als quals va renunciar a canvi que no s'edifiqués cap església, oratori o cementiri i que els seus habitants fossin considerats parroquians del monestir.

L'obra que havia començat la confraria va ser acabada a càrrec de l'esmentat Berenguer de Canet i de la seva muller Pereta que, el 24 de desembre de 1221, la van cedir al monestir amb unes determinades condicions. Les més importants són: poder construir una capella, annexa a l'hospital, dedicada a sant Salvador. Que el prevere que en tindrà cura sigui un dels canonges que ells escolliran, el qual oferirà suffragis per a les seves ànimes, les dels seus pares i les dels pobres que morin a l'hospital. Van cedir un honor que tenien, a Sant Just Desvern, per mantenir una llàntia que cremarà nit i dia davant de l'altar de sant Salvador, i dos estatges per proveir els llits dels pobres. Després de morts, les seves rendes passaran al monestir i si la Pereta sobreviu al seu marit, rebrà del monestir els aliments i, si vol l'hàbit canonical, aliment i vestit com un dels canonges. Es reserven el dret d'administrar l'hospital i, si en un futur el monestir no el conserva en bon estat, els seus successors podran revocar aquesta donació.

Anys més tard, sembla que al prior i als canonges no els preocupava gaire la fundació benèfica i els néts de Berenguer de Canet, no satisfets del seu estat, volien revocar la donació. El bisbe de Barcelona Arnau de Gurb va encarregar una rigorosa investigació i va fer redactar unes ordinacions per al bon regiment de l'hospital i la capella.

A l'hospital hi eren admesos tota mena de malalts, els infants expòsits amb les seves dides i els peregrins durant tres dies. Era governat per un administrador, que s'ocupava de les rendes, i un hospitaler que tenia cura del règim interior i del personal, que eren donats, homes i dones que s'oferien a Déu sense estar subjectes a cap regla. A partir de 1237 el prevere que tenia cura espiritual dels malalts va assolir també el

càrrec d'administrador i havia de viure en una casa a tocar de l'hospital però separat de la dels germans donats. Havia d'assistir a totes les processons del monestir, podia menjar en el seu refetor i era atès com un canonge.

Urna funerària de fra Francesc Botella (1376), del monestir de Santa Eulàlia del Camp. (Museu d'Art de Catalunya - Barcelona)

L'any 1293, a causa de la insalubritat del lloc, la comunitat de canonges del monestir de Santa Eulàlia del Camp es va unir i traslladar al convent dels Frares de la Penitència de Jesucrist, coneguts popularment com a “freres del sac”, a la plaça de Santa Anna. L'hospital, allunyat del constant control del monestir, va sofrir una època d'estretors i es va veure obligat a recaptar almoines per diversos indrets de Catalunya. Tot i existir tantes dificultats l'hospital va ser considerat el millor de la ciutat fins que la corrupció de l'administrador Bartomeu Descoll el va enfonsar del tot. Segons la visita pastoral del bisbe Ponç de Gualba, l'any 1306, els veïns i els criats van acusar a l'administrador de vendre's els béns, de malgastar els diners, jugar als daus, tocar instruments de música fins altes hores de la matinada, portar armes i donar

molt mal exemple, portant una vida molt deshonest. Aquesta situació de precarietat va portar l'hospital a només poder atendre sis pobres, tot i que disposava de trenta llits amb la roba corresponent.

L'any 1316 el prior Romeu de Soler, que governava el monestir de Santa Eulàlia, va creure que calia una nova reglamentació. La principal innovació va ser la vinculació de l'ofici d'administrador, règim interior i servei espiritual en una sola persona , que serà sempre un canonge que residirà al mateix hospital. Quan l'any 1401 va quedar integrat dins l'hospital general de la Santa Creu, gairebé ja no tenia cap importància, encara que va continuar funcionant com un apèndix del mateix. L'edifici va quedar destruït amb motiu de la guerra de Joan II però va ser reedificat ràpidament i va funcionar com a residència de pelegrins fins l'any 1646 , que va ser definitivament enderrocat.

Aquesta obra està subjecta a una llicència de Reconeixement No Comercial Sense ObraDerivada 3.0 No adaptada de Creative Commons